

АНАЛІЗ ШКІЛЬНИХ ПРОГРАМ ЗІ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ КРАЇН ЄС

Анотація. *В статті зроблена спроба критично проаналізувати шкільні програми зі статевого виховання учнівської молоді країн Європейського Союзу, обґрунтувати доцільність впровадження позитивного досвіду цих країн в систему освіти України.*

Ключові слова: країни ЄС, учнівська молодь, шкільні програми зі статевого виховання, Німеччина, Польща, Велика Британія.

Annotation. *The article is an attempt to critically analyze school programs of sex education students in the European Union, substantiate the expediency of the positive experience of these countries in the education system of Ukraine.*

Key words: EU, students, school programs of sex education, Germany, Poland, UK.

Постановка проблеми. Розробка змісту статевого виховання у країнах ЄС здійснюється на міждисциплінарній основі, що найбільш повно відповідає багатоаспектному й комплексному характеру сучасних проблем статі. Міждисциплінарна координація та інтеграція змісту статевої освіти та виховання є відмінною особливістю її розвитку на сучасному етапі й визнається світовим педагогічним співтовариством, про що свідчать рішення та рекомендації міжнародних конференцій, відповідні документи, підготовлені на національному й міжнародному рівнях, публікації з педагогічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості відображення змісту статевого виховання у шкільних програмах ряду країн ЄС розкрито у наукових працях вітчизняних дослідників: І. Даценко (Польща), О. Демченко, Н. Левчик (Велика Британія), І. Гречин, Т. Паничок (Німеччина) та в практичних напрацюваннях зарубіжних педагогів Ванді Папіс (W. Paris) (Польща), А. Гудвін, Дж. Патрік (A. Gudwin, D. Patrik) (Велика Британія) та інших.

Мета написання статті. Здійснити критичний аналіз шкільних програм зі статевого виховання учнів ряду країн Європейського Союзу та з'ясувати можливість використання зарубіжного досвіду у вітчизняній системі освіти.

Виклад основного матеріалу. В країнах ЄС набула поширення тенденція до використання в шкільній практиці зі статевого виховання спецкурсів з конкретних або комплексних проблем статі, наприклад, такі як: курс «Підготовка молоді до життя в сім'ї», програма «Життя і любов» (Польща), курс «Освіта для батьківства», «Статеве виховання та побудова міжстатевих взаємин» (Велика Британія), узаконений навчальний предмет «Статеве виховання» (Німеччина) та його інтерпретація відповідно до федеральних земель країни «Сімейне сексуальне виховання» (Баварія), «Заняття із сексуальності» (Західний Берлін), «Знання про стать» (Шлезвіг-Гольштейн) тощо. Крім того, як з'ясовано, розробляються окремі навчальні дисципліни (біологія, етика, суспільствознавство, рідна мова, соціологія, історія, мистецтво, політологія, релігія) із статевознавчим змістом дидактичного матеріалу відповідно до їх специфіки.

Орієнтація на міждисциплінарність зумовлює відповідну розробку програм зі статевого виховання. З метою подолання ізольованості дисциплін, передбачених навчальним планом школи при висвітленні проблем статі, або однобічного погляду на них, зміст програми зі статевого виховання концентрується навколо провідних ідей, у яких відображаються різні аспекти сучасних проблем статі.

Таким чином, усі цикли навчальних дисциплін, об'єднані загальними поняттями статевого виховання, покликані активно сприяти розв'язанню виховних завдань з урахуванням специфіки кожної навчальної дисципліни. У них відбиваються головні напрями підготовки школярів з питань статі, висуваються цілі й визначаються шляхи їх досягнення за етапами та роками навчання. Важливе місце у таких програмах займають питання реалізації змісту статевого виховання.

Варто зазначити, що виховні та навчальні завдання шкіл ряду країн ЄС (Німеччина, Польща, Франція, ряд Скандинавських країн, країни Балтії та ін.) спрямовані на формування цілісної особистості, вимагають залучення до статевого виховання усіх навчальних предметів, що частково висвітлюється у курсах біології, релігії, етики, а також рідної мови, історії, суспільствознавства, хімії, трудового навчання і фізичної культури. Разом із передачею знань і навичок важливим, на думку педагогів цих країн, є сприяння розвитку гармонійної особистості та формування відповідальності за власні дії та вчинки по відношенню до протилежної статі.

У зв'язку з цим заслуговує на увагу програма статевого виховання, погоджена урядом Німеччини, в основі якої лежить міждисциплінарний підхід до здійснення статевого виховання та який визнається основоположний, оскільки забезпечує можливість комплексного висвітлення проблем статі та формування в учнів цілісного уявлення про відносини між статями, існуючі стилі міжстатевого спілкування [3].

Достатньо поширеною у навчальних закладах є ситуація, коли одна й та ж тема вивчається на різних етапах навчання учнів [4]. Варто звернути увагу на те, що хоча більшість шкіл ЄС характеризуються багатонаціональністю, однак не у всіх навчальних закладах враховуються різні релігійні, моральні, політичні ідеї та переконання при створенні програм статевого виховання учнівської молоді. Досить проблемною, як на нашу думку, у країнах ЄС є тема сексуальних орієнтацій, так як в програмах зі статевого виховання часом замовчуються важливі питання гомосексуальності. В одних країнах повністю усунена дана тема, в інших цю проблему розглядають факультативно на уроках релігії, в деяких – тільки частково згадується про одностатеве кохання, як можливі форми співжиття, хоча більшість країн ЄС переконані у потребі відображення проблем різноманітності сексуальних орієнтацій, в той же час, наголошуючи на тому, що інші форми співжиття не повинні розглядатись як рівноцінний спосіб життя разом із традиційним шлюбом та сім'єю [5].

Важливою, як на наш погляд, є проблема сексуального насилля над дітьми, якої торкаються у шкільних програмах країн ЄС (Польща, Німеччина, Франція та ін.), у зв'язку з чим навчальні заклади беруть на себе зобов'язання проводити заходи в рамках статевого виховання щодо попередження насилля як ганебного явища, не через залякування їх, а розвиваючи у дітей і підлітків самостійність та впевненість у собі [5].

Формування в учнів ціннісного уявлення про статеve життя людини, основи свідомого і відповідального батьківства, цінності сім'ї і початок сімейного життя зумовило тенденцію створення інтегрованих програм, в яких актуальні проблеми статі розглядаються з позицій особистості учня.

Прикладом може слугувати одна з таких програм, підготовлена польськими спеціалістами на основі закону «Про планування сім'ї, охорону людського плоду і допустимих умов переривання вагітності», введеного в дію з 1993 року урядом республіки Польща. Запропонована Програма статевого виховання і освіти, метою якої є формування оздоровчих основ і врахування взаєностосунків представників різної статі відповідно зі звичаями, національними традиціями.

У більшості країн ЄС відмовилися від створення однотипних програм навчання для шкіл, це саме стосується й статевої освіти та статевого виховання учнівської молоді. Міністерство Освіти, оголошуючи конкурс, відзначає кращу авторську програму виховання дітей і молоді. Прикладом цього є програма В. Папіс (Wandy Paris) «Життя і любов» (Польща) для реалізації предмету «Підготовка до життя в сім'ї», яка має на меті виховання відповідального ставлення до життя і любові та А. Гудвін, Дж. Патрік (A. Gudwin, D. Patrik) «Статеве виховання та побудова міжстатевих взаємин» (Велика Британія), метою якого є формування неупередженого ставлення до іншої статі, необхідних навичок для побудови позитивних міжстатевих взаємин.

Наскрізно у програмі проходить проблема, що стосується важливої галузі людського життя – доростання до зрілої любові – існування, функціонування і

реалізація себе як істоти певної статі. Досить багатоаспектно, водночас і оглядово, розглядається й проблема статі.

Запровадження авторських програм зі статевої освіти та статевого виховання зроблено, як в інтересах учнів, так і суспільства в цілому, аби домогтися від учнівської молоді утримання від ранніх статевих зв'язків через пропаганду здорового способу життя, формування ієрархії сімейних цінностей. Саме таке розуміння проблем статі знайшло місце у програмному змісті запровадження вищезазначених предметів та курсів.

Висновки. Незважаючи на те, що в основі навчальних планів і шкільних програм лежать рекомендації ХХ століття і часткове їх доповнення відбувалося на початку ХХІ століття, деякі з них необхідно значно доопрацьовувати. Проаналізувавши ряд шкільних програм, можемо стверджувати, що вони не є сучасними і перенесення важливих тем статевого виховання на факультативний розгляд загрожує витісненням статевого виховання із виховного процесу.

На сьогодні у школах країн ЄС існує гнучка система освіти, яка забезпечує варіативність та мобільність викладання курсів зі статевого виховання із врахуванням індивідуальних потреб учнівської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даценко, І.М. Підготовка учнівської молоді до життя в сім'ї у республіці Польща : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ірина Миколаївна Даценко. – Тернопіль, 2008.
2. Левчик, Н. С. Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у США та Великій Британії : дис. ... пед. наук : 13.00.07 / Наталія Стефанівна Левчик. – Тернопіль, 2010. – 180 с.
3. Паничок, Т.Я. Статеве виховання учнівської молоді у Німеччині : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Тетяна Ярославівна Паничок. – Тернопіль, 2010.
4. Hilgers A. Richtlinien und Lehrpläne zur Sexualerziehung / Andrea Hilgers. – Köln : Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung, 2004. – 252 p.
5. Schulische Gesundheitserziehung und Gesundheitsförderung. Grundsätze und Anregungen für die Schulpraxis. – Magdeburg, 1998. – 398 p.